

DANSK FRILUFTSLIV

MEDLEMSBLAD FOR
DANSK FORUM FOR NATUR- OG FRILUFTSLIV

NR. 43 • OKTOBER 2006

DANSK FORUM FOR NATUR- OG FRILUFTSLIV

Formand

Johnnie Bøtker Laursen
Vinkelvej 28
8800 Viborg
tlf. 86 67 65 64
jblaursen@mail.tele.dk

Kasserer:

Erik Jegsen
Th. Bangsvej 15, Flømløse
5620 Glamsbjerg
tlf. 64 72 26 73

Sekretær:

Terkel Berg-Sørensen
Søtoften 1, Virklund
8600 Silkeborg
tlf. 86 83 61 40
benteb@mail.tele.dk

Friluftsbogklubben:

Carsten Damsgaard
Skovgade 23 M
7300 Jelling
tlf. 75 87 11 34
cdamsgaard@hotmail.com

Redaktør:

Thorben Lundø
Vestervænget 48
6000 Kolding
tlf. 75 56 66 76
lundoe@get2net.dk

Søren Willeberg
Faaborgvej 9
5620 Glamsbjerg
tlf. 64 72 28 33

Typografisk tilrettelægning:

Carsten Adamsen
Grønholtparken 151
6000 Kolding
carsten@adamsen.dk

ISSN 0909 - 0614

TIVOLIOPLEVELSER I NATUREN

Af Thorben Lundø

Affødt af tidens oplevelser i forskellige adventurearrangementer og ekstremidrættens fremmarch dukker der jævnligt spørgsmål op om naturens rolle i friluftslivet: Legeplads, naturforum, tilbage-til-naturen-oplevelser. Opfattelser og ønsker er vidt forskellige – og ofte uforenelige.

Med udgangspunkt i den norske friluftstradition kan friluftslivet afgrænses ganske enkelt, idet to kernebegreber markerer sig:

Den sporløse færdsel – altså den skånsomme, forstyrrelsesfri benyttelse af naturen til aktiviteter, som er forenelige med dyre- og planteliv, med miljø og økologi.

Og den ikke-motoriserede færdsel, som for de fleste lyder rimelig i forhold til begrebet friluftsliv. Ikke desto mindre rummer friluftslivets paraplyorganisation, Friluftsrådet, en række motoriserede organisationer, som f.eks. Landroverklubben og forskellige campingorganisationer med bl.a. autocamperne. Noget er dog skåret fra: vandscooterne, der anses for uønskede i dansk naturbenyttelse...

Men ser man lidt bredere på det danske friluftsliv, melder der sig andre problemstillinger, selvom man nøgternt set kan rubricere tingene i fuld retfærdighed til den norske definition. Man ser meget friluftsliv foregå så sporadisk, at det trods intensionen om det sporløse og i hvert fald er ikke-motoriseret stadig ligner punktoplevelsen, som en terræntur i firhjuls-trækkeren, en tur i motorbåden, en

enkeltstående klatretur i træerne, en ditto-rappelling osv. kunne være eksempler på.

Oftentimes kan man møde eksempelvis skoleklasser og studiegrupper på en kanotur som et introduktionsarrangement, hvor det sociale er turens væsentligste element. Natur- og friluftslivet er i baggrunden, i ekstreme tilfælde kvalt af ghettoblastere og en ramme øl i kanoens bund.

Men selv med udført pli og respektfuld færdsel bliver en sådan kanotur nok alligevel en Tivolioplevelse, hvis den hænger alene og ikke er en del af et holdningspræget og engageret friluftsliv, hvor den personlige følelse, måske kaldet, er en del af drivkraften.

Samme Tivolioplevelse bliver friluftslivet, når velmenende pædagoger, lærere og andre turorganisatorer har ideen med at skulle derud, fordi man ved, "det er sundt", og "naturoplevelser er værdifulde". Når friluftslivet bliver punktformigt mister det sin begrundelse i pædagogisk sammenhæng, og de samme organisatorer forfejler målet. Der bliver ikke skabt hverken natur- eller friluftsforståelse, hvis ikke natur- og friluftsoplevelsen bruges i en holdningsmæssig bearbejdelse, der rækker udover de kortsigtede mål, som alle kan beskrive til egen retfærdighed, og hvis ikke indgangen til fagområdet rækker længere end at være element i en professionel ansættelse.

Dansk Friluftsliv udgives af Dansk Forum for Natur- og Friluftsliv og udkommer 4 gange årligt:

marts	deadline 1. februar
juni	deadline 1. maj
september	deadline 15. august
december	deadline 1. november

Annoncering koster

helside	kr. 1000,- ekskl. moms
halv side	kr. 650,- ekskl. moms
kvart side	kr. 400,- ekskl. moms

15% rabat ved indrykning for en hel sæson, 4 numre.

BÅLET OG ILDEN

af Henning Sørensen

Blandt grundelementerne er ilden ikke den mindst spændende!

At tænde ild, og siden holde den ved lige, har indtil vore dage været både en færdighed og en nødvendighed for os alle.

FASCINATIONEN ER I BEHOLD

I dag kan vi trykke på knapper, dreje på håndtag og stille på ure for at få lys, varme og tilberede vores føde. Dermed er færdigheden, den at tænde ild, reduceret for de fleste af os. Fascinationen af ild og dens muligheder har vi stadig. Også fascinationen af at kunne gå

STJERNEBÅLET ANVENDES HVOR MAN KUN HAR MINDRE TRÆ TIL RÅDIGHED

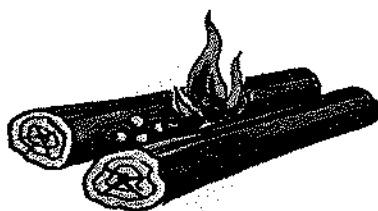
i skoven på alle tider af året og i al slags vejr og dér finde materiale, som kan bruges til at tænde ild i med det samme.

ET KIG NED I RYGSÆKKEN

Når jeg går på tur med en gruppe har jeg ofte min rygsæk med. Den indeholder bl.a.:

En økse (er den håndsmedet, giver den god mulighed for samtaler), en foldesav (i Spejdersport fås en særdeles god svensk udgave med 3 forskellige klingetyper), en kniv og en „ildpose“.

Ildposen indeholder forskellige materialer, der er fortrinlige til at starte ild med. Se nærmere beskrivelse senere. Forslag og mønster til

PARALLELILDEN ER BEDST, MEN KRÆ- VER TYKKE BRÆNDE- STYKKER

syning af en ildpose rummes desværre ikke her, men kan findes i artiklen „Skindposer inspireret af samekulturen“ fra bladet Dansk Friluftsliv nr. 29, marts 1996.

PÅ VEJ MOD BÅLPLADSEN

Hver gang vi finder nye materialer afprøver jeg med „stryge-metalstangen“ om vi kan fange gløden og tænde ild. Således kan hver deltager samle sit eget materiale. Dels til at komme i ildposen og dels til at lave bål af, når vi når frem til bålpladsen. Undervejs samler vi brænde efter det princip, at vi skal have træ af forskellig tykkelse, således at vi starter med det tynde og når ilden har fat og lever, kan vi lægge tykkere brændestykker på.

MENS BÅLET LEVER

Denne aktivitet rummer utallige muligheder for at være i gang fysisk, at tale om skoven og vores planlægning af landskabets udseende og udnyttelse. Når bålet lever er det en fin ting at have en kedel, en dunk vand, kaffe og sukker med. Hvis kaffen enten er i en kaffepose af skind magen til ild-

PYRAMIDEBÅLET

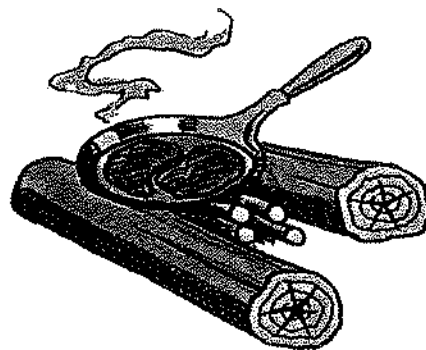
posen, eller i en birkebarksbøtte, er der også her skabt ramme om samtalen om de materialer vi udnytter, sat ind i en kulturhistorisk og miljømæssig sammenhæng.

PAGODEBÅL TIL LEJRBÅL

FORTÆLLING

Blandt de rige muligheder, der ligger for at finde velegnede fortællinger om ild, vil jeg her pege på, -og i meget forkortet udgave på næste side gengive, de to første kapitler af første bind af Johannes V. Jensens „Den lange rejse“. I øvrigt en fantastisk samling af fortællinger, som trods Johannes V. Jensens ejendommelige syn på mange ting er særdeles gode som udgangspunkt i mange vejledningssituationer.

JÆGERILDEN ER BEDST AF ALLE BÅLTYPEN

FORTÆLLING OM ILDEN

Ved foden af det ildsprudende bjerg Gunung Api havde en gruppe af skovfolket samlet sig. Her levede de sorgløst af landets fedme.

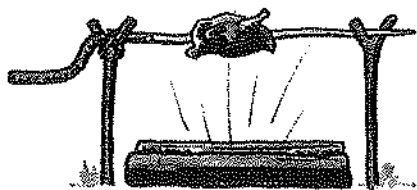
De havde samlet sig i en flok omkring den største og stærkeste han. Man talte om ham som Manden, og andet navn havde han ikke. Han var far til de fleste af flokkens børn. Når dagen gik på hæld og natten stundede til, satte Mand sig på en lille høj.

De modigste og stærkeste satte sig tæt på Mand, og således blev højen fyldt med mennesker.

Yderst sad de svageste, de syge og de allerældste. Fra dem hørtes rædselsvækkende skrig gennem natten, når sabeltigre og andre rovdyr skrællede lag efter lag af den levende høj af føde.

Ilden var forfærdelig. Når Gunung Api sendte kaskader af ild op af kegletoppen brød skoven i brand. Så døde mange dyr og mennesker den forfærdelige branddød. Skovfolket var bange for skovbrand.

Men når først branden havde raset af, var det en lækkerbisknen at fortære af de dyr, som branden al-

SPIDSTEGNING OVER EN PARALLELILD

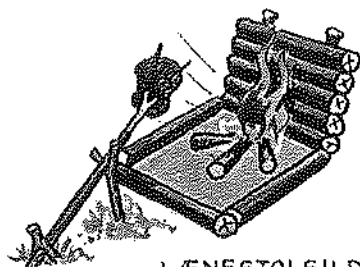
lerede havde spist af. Det varede dog kun en tid, så ændrede smagen sig væsentligt til det uspiselige. Under en skovbrand døde mange af skovfolket. Således var en højgravid kvinde også døden nær under sin flugt fra den altfortærende ild. Hun reddede sig kun, fordi hun sprang ud i en skovsø. Her overlevede hun, og her fødte hun sin søn, mens skovbranden rasede omkring søen. Drengen kaldtes Fyr. Han var umådelig stærk og især modig. Han turde mange ting som ingen før ham havde gjort.

Således gik han som voksen så højt op ad det ildsprudende bjerg, Gunung Api, at han kunne se ild nede i bjergets sprækker. Han flygtede ikke i rædsel, som mange ellers ville have gjort. Derimod havde han mod til at sætte en torgren så langt ned i sprækken, at ilden sprang over på grenen.

På den måde bragte Fyr ild til bopladsen og skovfolket havde fået ilden og Fyr blev den første af ildpasserslægten.

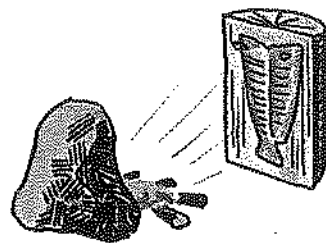
Mange slægtled senere fortrak skovfolket fra Gunung Api. Bjerget var udslukt, og det blev stadig koldere. Gennem lange tider flygtede de fra den bidende kulde, som var sat ind. Derfor måtte de bryde op fra mange bopladser. Fra en boplads langt mod nord var man flygtet fra gode redskaber og andre væsentlige ting. En gruppe af flokken blev udrustet og under ledelse af Dreng, et væsentligt medlem af ildpasserslægten, drog de af sted. Om natten sov de omkring ilden, som omhyggeligt blev transporteret med. Men en nat vågnede Dreng. Han frøs og kastede sig over asken og pustede for at finde gløder, men bålet var gået ud. Den, der skulle passe ilden om natten, var faldet i søvn. Dreng blev så gal

LÆNESTOLSILD FIN TIL SPID

at han i arrigskab smed alle ud og i rædsel tog de flugten og søgte sydpå for at finde deres frænder.

Dreng sad i sin ensomhed og længsel efter ild og tænkte. Havde Gunung Api været i live, havde han haft mod nok til at gå op ad bjerget og hente ild, sådan som det var blevet fortalt igennem slægtled igen og igen. I stedet tog Dreng den store beslutning, at han ville vandre mod nord for at finde den fjende, som sendte kuden, der fortrængte hans folk. Således besluttet drog han af sted. Efter

STOR FLAD STEN SOM REFLEKTOR

lange tider kom han til en bræ. Den vandrede han op på og fortsatte sin søgen.

Dreng brugte ofte tid på at slå sten imod hinanden. Når han derefter lugtede til stenene, huskede han bålet og sit folk. Tit kunne han slå gnister, men ikke fange dem. Under strenge tider var Dreng døden nær. Han overlevede kun fordi han mødte og nedlagde en bjørn. Fra den drak han det livgivende blod, og da bugen var tømt kunne han finde varme og hvile her.

En smuk morgen så Dreng oppe fra bræen den fineste dal brede sig ud dernede. Han vandrede ned i dalen og her mødte han en kvinde. Hos hende oplevede han for første gang én, der viste tænder uden at være vred. Han mødte smilet og blev forelsket. Kvinden kaldte han Moa og med hende levede han i det smukke land, som i dag kendes som Danmark. Moa og Dreng fra ildpasserslægten blev de første, som beboede landet.

Siden lærte Dreng sig at gøre ild.

www.sags.dk

i naturen har du brug for det bedste gear

Få 20% rabat og masser af gode råd i landets største friluftslager

Friluftslageret tilbyder udstyr og viden til livet i det fri. Når du begiver dig på eventyr i det åbne landskab, er det nemlig både det rigtige gear, som kan holde til strabadserne, og de rigtige råd hjemmefra, der gør turen til en succes. Derfor skal du bruge erfarne friluftsentusiaster til at rådgive dig, inden du tager afsted.

Friluftslageret giver 20% rabat på alle varer til medlemmer af Dansk Friluftsliv. Både når du henvender dig i butikken, og når du vælger at se på varerne i ro og fred hjemme foran computeren. Ring i dag på telefon 64 72 35 32 eller besøg os på nettet, hvor du kan møde andre friluftinteresserede: <http://www.friluftslageret.dk>

salg@friluftslageret.dk

☎ telefon 64723532

www.friluftslageret.dk

>> fax 64723932/

Østergårds plads 12
5620 glamsbjerg/DK

friluftslageret

stop whining.
Go get your gear.

Åbningstider i butikken: man-fre 12.00-17.00 Lør 10.00-13.00 Web: altid åben

Forbehold Prisene i kataloget er gældende fra 1/6-2000. Alle priser er inkl. 25 % moms. Forbehold for sortiment- og prisændringer samt trykfejl. **Returret** Fuldt returret på alle varer som returneres ubrugt og ubeskadiget i original emballage inden 8 dage. Kvittering skal forevises. **Bemærk:** Ingen returret på varer, der specialfremstilles eller hjemskaffet. Udsalgs- og tilbudsvare tages ikke retur. **Salg via web og postordre** Post- og telefonordre leveres overalt med tillæg af porto. **Prisgaranti** Hvis Friluftslageret nedskætter prisen på en vare inden for 2 måneder efter dit køb af samme vare, udbetaler vi prisdifferencen. Varen skal være i samme farve og størrelse. Kvittering skal forevises. **Rabat** Friluftslageret yder 10 % rabat på hele beløbet, blot det overstiger kr. 5.000. Rabatkøbet skal foretages i én ekspedition. Der ydes ikke rabat på indkøb af udsalgs- og tilbudsvare. **Grupperabat** Ved gruppeindkøb kan det være en fordel at aftale et besøg uden for vores normale åbningstid.

DANSK FORUM FOR NATUR- OG FRILUFTSLIV I DET NYE ÅRTUSINDE

Af Johnnie Bøtke Laursen.

I kølvandet på den frembrusende bølge af natur og friluftsliv som 1990'erne udløste, står vi nu i Dansk Forum for Natur- og Friluftsliv overfor flere problemstillinger affødt heraf.

Vi har forsøgt at nå et mål med at få mange flere mennesker i gang med på en nænsom måde at færdes i naturen og i forbindelse med diverse aktiviteter at få en naturoplevelse. Dette er ikke mindst sket via skoler fra folkeskolen til efterskoler og højskoler.

Vi har som forening eller gennem enkelte medlemmer været med som fødselshjælpere for DGF's friluftssuddannelse, universitetsuddannelser i friluftsliv flere steder i landet og mange andre friluftslivstiltag.

Succesen har næsten været ved at kvæle Dansk Forum. Fra at være mellem de få med tilbud om kurser i friluftslivets mange aspekter har andre med større ressourcer og mere målrettede kurser mod egne medlemmer taget over.

Men netop det at der arbejdes i organisationer og skolesystemer med hver deres målsætning gør at der stadig er behov for netop et uafhængigt forum, hvor vejledere og andre friluftslivsinteresserede

kan mødes på tværs af opdelinger og mere snævre interesser. DFNF kan forfægte bredere synspunkter end den enkelte organisation eller skole og ikke mindst er der måske behov for et talerør for de mange som helt på eget initiativ og uden organisering dyrker friluftsliv.

Paradoksalt nok er friluftslivets succes med til at skabe problemer. Kvantiteten kan let komme til at give anledning til mangel på kvalitet i det friluftsliv der dyrkes.

Der er to hovedområder, hvor den øgede interesse giver problemer: Det ene er adgangen til naturen. Vi kender alle historien om stilhedens dal, som var så dejlig at alle mennesker måtte opleve den. Dermed forsvandt den. Hvordan undgår vi det?

Jo flere områder vi kan holde åbne jo mindre bliver belastningen på naturen det enkelte sted. Den nys overståede konference som miljøministeriet afholdt peger i samme retning.

Men dette må ikke gøres ukritisk. På grund af dette lands lidenhed er en allemandsret ikke ønskværdig uden at plante- og dyreliv også får mulighed for at være i fred. Der skal stadig være rimelige betingelser for dem der lever af at dyrke

jorden og skovene. Der skal også være plads til stilhedens dal, som du og jeg måske ikke kommer i.

En anden måde at sprede belastningen på er at vi i højere grad går over til at bruge de allerede eksisterende menneskeskabte anlæg i forbindelse med overnatning og brug i øvrigt. Det være sig gamle fiskehytter, det fine naturlejrpladsnet osv. Af stor vigtighed er det her at slå et slag for at færdes i små grupper.

En faldgrube som vi skal kæmpe imod af al kraft er snakken om at lade interesseorganisationer vogte adgangen til naturen.

Ornitologerne vil gerne stå for områder med rigt fugleliv, både lystfiskere og kano- og kajakforbundet vil gerne administrere adgangen til åer og søer, jægerne til skovene osv.

Vi i DFNF må netop forfægte at det ikke er enkeltinteresser der er afgørende, men derimod hensynet til naturen afvejet imod hensynet til at give så mange mennesker som muligt naturoplevelser, der bør gøre sig gældende.

Hvis ikke de mange skoler der arbejder med friluftsliv får mulighed for at vejlede unge mennesker i dag i hensynsfuld færden i naturen, kan det let få store konsekvenser om ikke så mange år.

Til gengæld forpligter det så undervisere og vejledere på at arbejde aktivt på at stoppe en ofte praktiseret dansk turform med ofte alt for store skolegrupper, som bl.a. færdes på åer, i skove og på de primitive lejrpladser. Ikke alene kan 50 unge i kano på én gang være stærkt larmende og dræbende for naturoplevelser, men mange eksempler har vist at det heller ikke er sikkerhedsmæssigt forsvarligt.

Og dette leder mig hen til det andet hovedproblemfelt, som jeg mener friluftslivets succes har skabt. Vi bliver nødt til at arbejde mere

intest med uddannelse og sikkerhed. Vi i Dansk Forum for Natur- og Friluftsliv har igennem mange år stået for at „tur efter evne“-princippet skulle være det bærende.

Den enkelte vejleder må selv kunne vurdere om han/hun ville kunne lede en bestemt gruppe på en bestemt tur på en forsvarlig måde, både fagligt og sikkerhedsmæssigt. Vi lærte af en afsporet klatredebat for år tilbage, hvor svært det vil være at snakke om fælles normer for hvad en klatrevejleder skulle kunne og hvem der i givet fald skulle kunne udstede papirerne.

Siden er kravene til de fleste vejledere blevet yderligere skærpet. Ud af alle de mange der dyrker friluftslivets discipliner bliver flere og flere udøvere dygtigere og kan håndtere større udfordringer. Dermed vokser behovet for større sikkerhed og mere uddannelse af vejlederne.

Der findes mange vejledere som uden at have blå stempler i panden har gjort et kæmpearbejde for at lære folk at færdes i naturen på gode og trygge måder. Men spørgsmålet er om der ikke i dag er brug for overbygninger på græsrodsnettet af vejledere, ikke mindst i forbindelse med mere risikobetonede aktiviteter som havkajak,

kano, klatring og vinterfjeld.

Efter min mening skal vi ikke have et fastlåst system som kræver et stykke papir for enhver der vil tage andre med på tur. MEN! Hvis der i de mere risikofyldte aktiviteter kunne laves nogle vejledende normer for hvad det kan forventes af udøvere og vejledere, gerne på flere niveauer, skulle kunne, som både vi, DGI, efterskoler, højskoler og universitetsuddannelser og specialforbund for de enkelte discipliner kunne anbefale, ville det være muligt at hæve niveauet af vejledningen og sikkerheden.

Ikke mindst begivenheder som kajakepisoden i juni måned på Nordfyn, hvor 4 personer endte i havet og ikke kunne komme op ved egen hjælp siger mig, at det er nødvendigt at vi der arbejder med uddannelse af vejledere bør komme på banen nu.

Vi skal skærpe betoningen og forståelsen af „tur efter evne“-princippet og arbejde på øget sikkerhed. Dette skal helst ske i samarbejde med andre som positivt vil bidrage til at øge sikkerheden i klatring, kajak, kano, vinterfjeld og andre mere risikobetonede aktiviteter.

At det er nødvendigt at vejledere i dag er teknisk, fagligt og sikker-

hedsmæssigt bedre end for 10 år siden gør at vi må have mulighed for videreuddannelse på stadigt højere niveau. Netop her ville det være fint hvis samarbejde og dialog mellem de forskellige gruppe-ringer kunne afløse skepsis og afvisning af hinandens arbejde.

Dansk Forum for Natur- og Friluftsliv kan måske bidrage som formidler af debatten om tur efter evne kontra certificering og meget gerne som formidler af et samarbejde mellem de involverede parter. Den gordiske knude består i at finde måder at højne uddannelse og sikkerhed uden at forvandle friluftslivet til noget der kun udøves og undervises i af få eksperter, kort sagt at menneskers eget ansvar for deres liv og brug af naturen kan kombineres med bredt anerkendte sikkerhedsrutiner og uddannelser. Forhåbentlig vil vi fremover få en debat om de to ovenstående punkter, gerne her i bladet.

I forlængelse heraf håber jeg at vi til foråret på et seminar vil kunne tage de første forsøg til et samarbejde på havkajakområdet med så mange som muligt af de interesserede på området. Men forhåbentlig mere om dette i et senere blad.

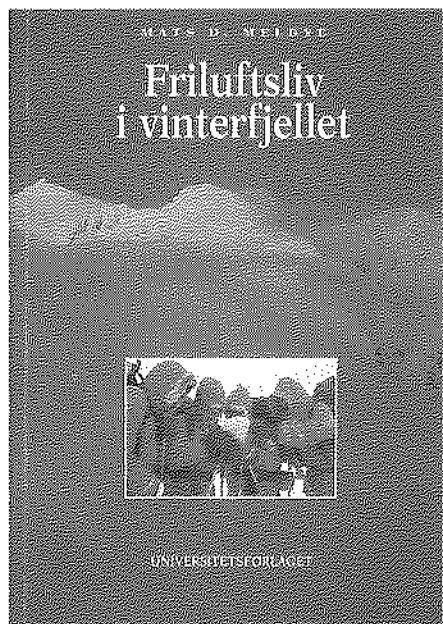
FRILUFTSBOGKLUBBEN

af Carsten Damsgaard

Efter en god og lang sommerferie er vi nu igen klar med ny inspiration fra Norge og Sverige. En af de gode gamle svenske bøger om knivfremstilling er taget af listen og er denne gang erstattet med tre nye spændende og meget forskellige bøger. Derudover tilbydes bogen "Villmarksboken" som nævnt sid-

ste gang nu i en svensk oversættelse til den favorable pris af kr. 200,00. Originaludgaven på norsk kostede 100 kr. mere!!!

Sidst men ikke mindst endnu en gang en opfordring til at maile, ringe eller skrive til Carsten med titler på nye interessante bøger.....

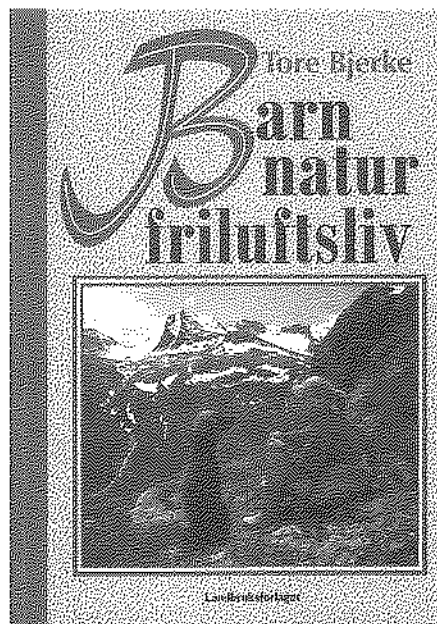
"FRILUFTSLIV I VINTERFJELLET"

af Mats D. Melbye

Dette er en ny norsk "grundbog" i friluftsliv om vinteren. Det er en lille velskrevet håndbog, der omhandler traditionelle emner som planlægning af vintertur, udstyr, proviant, sneskred, orientering, snebivuak og førstehjælp. I kapitlet om udstyr er der gode refleksioner omkring det store udbud af "tekstile" materialer til f.eks. vindtøj og undertøj. Kort og godt en god håndbog, der kommer omkring det væsentligste i forbindelse med "vinter-friluftsliv" i vore nabolande.

A5 format på 109 sider med mange gode illustrationer.

Pris kr. 200,00

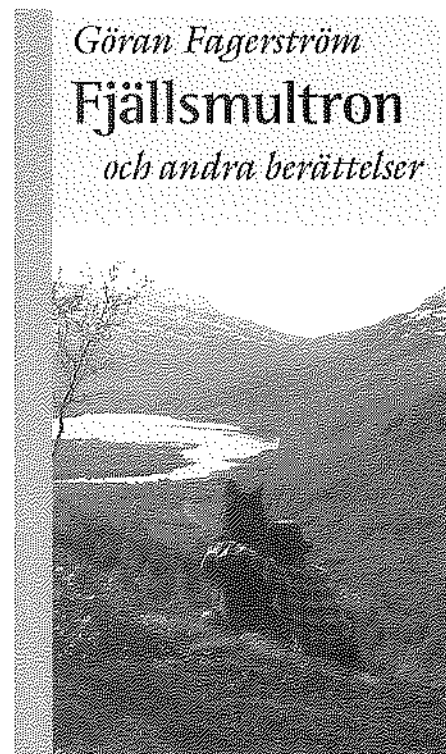
"BARN - NATUR - FRILUFTSLIV"

af Tore Bjerke

Denne norske bog er af en lidt anden kaliber end vi normalt tilbyder i bogklubben. Der er tale om en meget teoretisk bog, der indeholder en oversigt over norsk forskning og synspunkter på forholdet mellem barn og natur. Tore Bjerke, der er professor i psykologi diskuterer f.eks. om naturpræferencer er medfødt eller tilkært?, kønsforskelle i naturbaserede aktiviteter samt hvilken betydning natur kan have for børn. Derudover indeholder bogen kapitler som socialisering til friluftaktiviteter, børns reaktioner på forskellige naturtyper og holdninger til miljøproblemer.

A5 format på 118 lætskrevne sider uden illustrationer!!

Pris kr. 215,00

"FJÄLLSMULTRON OCH ANDRA BERÄTTELSE"

af Göran Fagerström

Direkte oversat fra svensk betyder "smultron" skovjordbær på dansk! Men denne lille bog handler ikke om saftige jordbær på højfjeldet! Ordet kan også betyde smørhul eller paradys og titlen hentyder til særlige smørhuller og favoritsteder i den svenske fjeldverden. Göran Fagerström har igennem en årrække samlet en lang række turbeskrivelser og gode tips om at læres i mindre befærdede områder i den svenske vildmark. I forordet siger han: "Man kan få mange gode naturoplevelser ved at undgå de afmærkede og tit overbefolkede ruter og i stedet gøre en afstikker til et afsidesliggende vandfald eller en smuk sidedal og dermed finde verdens smukkeste teltplads! I denne bog finder du tips til sådanne "smultronställen" f.eks. helt tæt på Kungsledens mest trafikerede områder!" Derudover indeholder bogen 6 fortællinger fra og om ture i den svenske fjeldverden.

A5 format på 175 sider med illustrationer og s/h fotos.

Pris kr. 125,00

HVILKEN NATUR OG HVORFOR?

Af Hans-Ejner Juulsen og Kirsten Nielsen, Friluftsrådets Oplysningsudvalg

Når dit blik glider over det åbne landskab, eller du spadserer en tur i skoven, er naturen, som omgiver dig, valgt og skabt af mennesker. Træerne er plantede, markerne er pløjede, vandløbene er ændrede og vådområderne er dræned. Kort sagt, naturen er omformet og i dag er det i højere grad os, som skaber naturen end det er naturen, som skaber sig selv.

Naturen bliver først og fremmest til på baggrund af de valg, vi foretager.

Skal vi opfostre storke i farme for at få flere storke i naturen? Eller skal vi prøve at ændre landskabet, så de naturlige opvækstvilkår for storke forbedres?

Det danske landskab er præget af, at vi anvender naturen og dens ressourcer til produktion. Det åbne land er domineret af marker og landbrug. Skovene er primært bøgeskove, som vi anvender til skovbrug, og plantager med juletræer og pyntegrønt.

Men det er ikke kun produktionsinteresser, der påvirker og skaber vores natur. I dit daglige liv og i foreningslivet har du indflydelse på naturen og du påvirker den hver eneste dag. Du deltager i at skabe og forandre naturen, når du slår græsset på fællesarealerne i boligforeningen, eller melder dig ind i en friluftsförening.

Derfor er det vigtigt, at vi tænker

over, hvilken natur og hvilke kvaliteter vi vælger til og hvilke vi vælger fra. Vil vi have bøgeskov eller blandingsskov? Vil vi have vandløb, moser, sportsarealer eller noget helt fjerde?

Hvordan du svarer, afhænger af dit natursyn. Men dit svar afhænger også af, hvad du bruger eller vil bruge naturen til. Måske synes du at naturen er vigtig, fordi du nyder dens lugte og lyde. Måske sætter du pris på oplevelsen af at se naturen. Måske er det blot tanken om at naturen findes, som er væsentlig for dig.

De fleste kan blive enige om, at natur skal være varieret. Du behøver blot at forestille dig, at millioner af bøgetræer eller sportsarealer i tusindvis dækkede det ganske land. En diskussion om hvilken variation i naturen vi ønsker indebærer, at vi diskuterer, på hvilken baggrund vi regulerer naturen og med hvilket formål. Vi må se på hvilke kvaliteter, der er særlige for naturen og hvilke af disse kvaliteter, vi ønsker.

Ligegyldigt, hvad du svarer, så er det vigtigt at overveje og diskutere, hvilken rolle naturen kan og skal spille i vores samfund, foreningsliv og hverdagsliv. Det kan nemlig ikke betale sig at regulere naturen uden at tænke over, om vores valg bringer den natur, vi ønsker og har brug for. Med hvert eneste valg er det nødvendigt at tænke over kon-

sekvenserne af de beslutninger, vi træffer.

SÆT NATUR PÅ DAGSORDENEN!

Der er mange ubesvarede spørgsmål i debatten om natursyn. De enkle og entydige svar finder vi nok aldrig. Men en løbende natursynsdebat sikrer, at vi er opmærksomme på og tænker over vores egne og naturens muligheder.

Hvis du vil sætte natur på dagsordenen, er det en god idé at starte i din forening.

- Lav medlemsaftener, hvor I diskuterer natur og natursyn
- Lav debataftener for andre end medlemmerne
- Nedsæt en arbejdsgruppe, som koordinerer arbejdet
- Hold debatten i live gennem små notitser på opslagstavler eller indlæg til medlemsbladet.

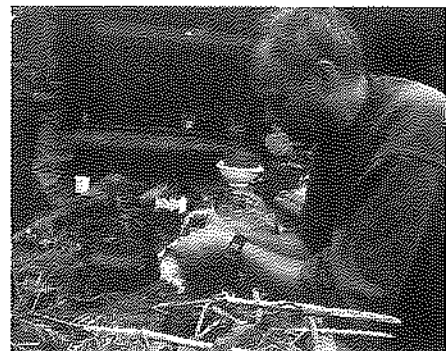
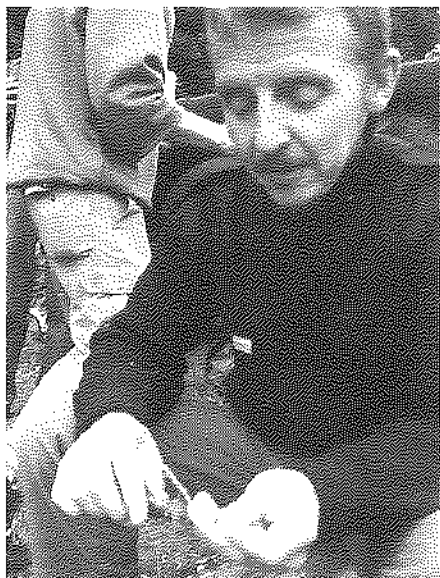
Jeres debat om natursyn bliver bredere, hvis I inviterer beboerne i lokalområdet til arrangementer i foreningen.

Åbne arrangementer for jeres naboer kan give indblik i hinandens syn på og ønsker til natur. Måske også inspirere til nye tanker og overvejelser.

Der er mange forskellige måder, hvorpå du og din forening kan blive aktive deltagere i natursynsdebatten.

Samtidig er der mange forskellige emner og vinkler på naturen, som er vigtige at diskutere.

Hvordan I griber mulighederne, afhænger af jeres forening og af hvilke emner, I mener det er væsentligt at sætte på dagsordenen.

OKTOBER:

- 2- 13/10 Byg en kano, kajak eller jolle, Sløjdlærerskolen i København, 3969 6688
- 2- 13/10 Arbejde i frisk træ, Esbjerg, Sløjdhøjskolen i Esbjerg, 7514 0211
- 2- 13/10 Smedning før og nu, Esbjerg, Sløjdhøjskolen i Esbjerg, 7514 0211
- 4- 6/10 Slagbulens hemmelighed, (med bl.a. praktisk arbejde med stenalderteknologi (flint) m.m.), Skovby Gamle skole, Ærø, Skovskolen 4840 1025
- 4- 6/10 Børn og natur, årets gang, Gedved, Gedved Statsseminarium, 7566 5200
- 6- 8/10 Smedning af økser, Oksbøl Husflidsforenings smedie, Oksbøl, Ribe amts Husflidskreds, 7527 1862
- 7- 8/10 Fremstille knivskeder i læder, træ og horn, Strøby Husflidsskole, Strøby (Sjælland) Storstrøms amt Husflidskreds, 5581 3575
- 14- 15/10 Kurveflet af pil, Bundsbæk Møllegård v. Skjern, Skjern-Egvad Museum, 9736 2343
- 20- 22/10 Langbuekursus, Bundsbæk Møllegård v. Skjern, Skjern-Egvad Museum, 9736 2343
- 23/10-3/11 Skov og strand- grøn sløjd for mindre børn, Sløjdlærerskolen i København, 3969 6688
- 28- 29/10 Kurvemageri, Ubberud skole (Fyn), Odense amts Husflidskreds, 6484 1060
- 28/10 Vikingernes kædebinding, Vikingeskibsmuseet i Roskilde, 4630 0253

NOVEMBER:

- 3- 4/11 Näversløjd, (birkebark), Nørrevangskolen, Slagelse, Vestsjællands amts Husflidskreds, 5837 2948
- 3- 5/11 Pileflet, Strøby Husflidsskole, Strøby (Sjælland), Roskilde amts Husflidskreds., 5628 7052
- 3- 12/11 Kursus i Wales på Storey Arms Outdoor education centre. Der er 4 kurser at vælge mellem:
1) Oplevelser og udfordringer i naturen
2) Kanokursus - fospadling
3) Kajakkursus - fospadling
4) Mountain leadership Kursus
Ungdomsringen 3810 8055, (nærmere oplysninger: Kattinge Værk 4637 0098)
- 4/11 Vikingernes bindegarn, snore og reb, Vikingeskibsmuseet i Roskilde, 4630 0253
- 11/11 Vikingernes kædebinding, Vikingeskibsmuseet i Roskilde, Vikingeskibsmuseet, 4630 0253
- 13- 17/11 Grøn sløjd og pileflet, Vissinggård i Østjylland, Sløjdhøjskolen i Esbjerg, 7514 0211
- 18/11 Flet med birkebark, Vikingeskibsmuseet i Roskilde, 4630 0253
- 22- 24/11 Skovkunst, Friluftsgården i Fløjstrup (Ved Århus), Skovskolen 4840 1025
- 22- 24/11 Vægklatrekursus, Valby, Ungdomsringen, 3810 8055, (Kattinge Værk)

DECEMBER:

- 4-15/12 Pileflet i historien, historien om pileflet, Sløjdlærerskolen i København, 3969 6688

SEJLADS PÅ GUDENÅEN

Idet Skov- og Naturstyrelsen undersøger behovet for en revision af sejladsbekendtgørelsen for Gudenåen, har Friluftsrådet skrevet til sine medlemsorganisationer og bedt om argumenter for eller imod en revision af de nuværende regler om ikke-erhvervsmæssig sejlads på åen.

Arbejdet er i sin indledende fase, og interesserede inviteres til at følge udviklingen hos Friluftsrådet. Marianne Bredsholt, Friluftsrådet, 33790079 koordinerer.

KYSTNÆRE TELTPLADSER

Den 11. august kunne 25 nye kystnære teltlejrpladser i Vestsjællands Amt indvies.

Projektet, der er et samarbejde mellem amtet, Dansk Vandrelaug og Friluftsrådet har været undervejs igennem de seneste to år og fortsætter.

Nogle af pladserne er anlagt af kommunerne, andre af private. Målet har været, at man fra såvel vand- som landsiden har kunnet finde primitive teltovernatningspladser, som der har været mangel på i Vestsjællands Amt. Der er plads til 20-30 personer pr. plads, så også skoleklasser, friluftsgupper, spejdere m.fl. kan have glæde af dem.

Booking til pladserne sker hos Turist marketing Sjælland Vest, 57872380.

EVENTYRLIGE FOREDRAG

Spejdersport er igen i år vært for en række foredrag, som afholdes i Indre By Medborgerhus, Ahlefeldtsgade 33, København K, og koster kr. 45,- pr. foredrag.

Billetter kan købes i butikken i København, Nr. Farimagsgade 39, 33125522.

KAMCHATKAHALVØEN - RUSLANDS GLEMTE HJØRNE

9. november 2000 kl. 19,30

Steen Larsen har rejst i alle verdensdele med kamera og fiskestang for at opleve den oprindelige natur. Kamchatka besøgte han første gang i 1992 lige efter den var blevet åbnet for vesterlændinge. Den 1.500 km lange og næsten uberørte halvø rummer nogle af de mest alsidige outdoormuligheder i verden. Gejsere, varme kilder, 42 aktive vulkaner, bjørne, spændende flora og ikke mindst 500 skønne vandløb med en kæmpe bestand af laksefisk.

SIRIUS 2000 - 3000 KM PÅ SLÆDE NORD OM GRØNLAND

14. december 2000, kl. 19,30

For at fejre Sirius-patruljens 50 års jubilæum drog fire gamle siriusfolk, en fotograf og en god ven af sted i januar 2000 på en fire måneder lang slæderejse i Nord- og Østgrønland, 3000 km fra Thule i nordvest til Daneborg på "kysten". Det blev til en rejse med store udfordringer og oplevelser, som er de færreste forundt. Foredraget kommer ind på hele forløbet, det kæmpestore forberedelsesarbejde, opholdet i det kolde nord, hundene og livet på slæden.

MAD FRA NATUREN

Af Thorben Lundø

Mange er klar over naturens muligheder som spisekammer, og særlig udbredt er det at indsamle bær, nødder og svampe - alt sammen med det kendskab til botanikken, som der fordres hertil.

At det indsamlede med større eller mindre held kan indgå i den daglige husholdning, er vel en naturlig følge af indsamlingerne og meget er beskrevet i litteraturen: særlige "kogebøger" findes omkring at spise sit ukrudt, at gå på jagt i grøftkantens urtehave osv.

Der er selvfølgelig forskel på smag og anvendelighed i naturens milde gaver, og noget er da heller ikke

særligt attråværdigt: "You can live on it, but it tastes like shit!" - I forlængelse heraf skal naturens spisekammer nok bedst vurderes som en kilde til berigelse af såvel den daglige husholdning som at være lejr- og turlivets kulinariske supplement, frem for at gøre friluftsoplevelserne til rene overlevelsesarrangementer. Således er da også de fleste anvisninger på anvendeligheden af urterne derudefra - og da også denne opskrift på nogle velsmagende myntedeller... prøv dem!

1 håndfuld mynteblade
1 løg, 1 æg, 2 kogte kartofler
1½ spsk. havregryn
1 spsk. creme fraiche
salt og peber
evt. rasp.

Hak mynten groft, og finhak løget

og de kogte kartofler. Rør de hakede ingredienser med æg, havregryn og creme fraiche. Smag til med salt og peber. Farsen skal have samme konsistens som almindelige frikadeller. Er den for våd tilsættes mere rasp. Dernæst steges de på en hed pande i olie til de er gyldne.

SLÆDE-

PATRULJEN

SIRIUS I

NORDØST-

GRØNLAND!

Asger Fredslund, der har gjort tjeneste i 2 år ved Slædepatruljen Sirius, viser lysbilleder og fortæller om oplevelser fra det mere end 160.000 kvadratkilometer store område, som Siriuspatruljen overvåger i Nordøstgrønland.

Torsdag den 16. november 2000 kl. 19.30 på Kolding Købmands-skole, Tvedvej 7, 6000 Kolding

Billetsalg:

Kolding Turistbureau
tlf. 76 33 21 00. **Pris 50,-**

MeginJolle

Sejjolle sælges.

Type: MEGIN spydstagssejl og selvskød. Fok. Prod. nr. 41. Opdrift og stuverum.

Aptering: teak og rustfrit stål. Glasfibermast med trækerne, Aftagelige sidesværd. 100kg. Fastspændt blyballast. Solcelledrevet lænsepumpe samt håndpumpe. Rustfrit anker. Påhængsmotor. Brenderup autotrailer.

Priside: 30000 kr.

Henvendelse:

Allan Haagen Petersen
Linddalsbakken 21
9560 Hadsund

98 57 26 57 eller 98 57 10 08

E-mail:

allanpeterzen@12move.dk

OM BÆREDYGTIGHED, DEMOKRATI OG ADGANGEN TIL DET ÅBNE LAND

Af Peder Agger, formand for Naturrådet - tale holdt på Friluftsrådets generalforsamling 2000.

EN GOD ANLEDNING

Set i forhold til hvem der ellers bidrager til landskabs- og naturdebatten, har Naturrådet fundet sin særlige niche, som den der trækker de lidt bredere og mere langsigtede perspektiver frem, og gør det på et videnskabeligt uafhængigt og redeligt grundlag, så det kan vurderes og forstås også af andre.

Selv om vi ikke skal glemme byen, kan det næppe komme som nogen overraskelse, at det åbne land og adgangen til det fylder meget i Naturrådets bevidsthed. Og en anledning som i dag er en kærkommen lejlighed til at fremsætte rådets syn på sagen.

I det følgende vil jeg først komme ind på, hvorfor folks kontakt med naturen er en nødvendig del af naturbeskyttelsen. Dernæst vil jeg gennemgå fem forhold, som i særlig grad gør det nødvendigt - netop i disse år - at intensivere debatten om adgang. Endelig vil jeg gå ind i en mere faglig-politisk argumentation for og imod øget adgang, inden jeg slutter af.

ADGANG OG

BÆREDYGTIGHED

Opnåelse af bæredygtighed er i dag blevet et integreret mål i teksterne for en lang række love og planer, ligesom begrebet om bæredygtighed står centralt i regeringens natur- og miljøpolitiske redegørelse både den fra 1995 og den fra 99.

Begrebet er flertydigt, hvilket ikke nødvendigvis behøver at være et problem, så længe det blot inspirerer til en diskussion af, hvad der er de bredere og især mere langsigtede konsekvenser af vore nutidige handlinger.

Efter Naturrådets opfattelse må en

NATURRÅDET

Rådet blev nedsat i februar 1998. Naturrådets opgave er at bidrage til, at debatten om en bæredygtig udvikling på natur- og landskabsområdet står højt på den samfundsmæssige dagsorden - gerne lige så højt som debatten om økonomien. Det er formentlig også derfor, at Naturrådet er konstrueret så det, om end ikke i størrelse så dog i struktur, minder meget om Det økonomiske Råd.

Rådet består af 4 uafhængige naturvismænd, et repræsentantskab til at holde dem i ørerne og et sekretariat til at betjene dem. Vismændene, der udpeges for 3 år ad gangen, er for tiden direktøren for Jagt- og Skovbrugsmuseet i Hørsholm Jette Baagøe, direktøren for Botanisk Have i København professor Ole Hamann, professor i det åbne lands planlægning ved Landbohøjskolen Jørgen Primdahl, og

undertegnede der er professor i miljøplanlægning ved Roskilde Universitetscenter.

Repræsentantskabet består af knap 40 medlemmer. De kommer fra fire hjørner af samfundet: Myndighederne såsom andre ministerier og kommuner, Erhvervslivets organisationer med særlig relation til emnet, grønne organisationer herunder Friluftsrådet v/Nils Bo Sørensen, samt 4 videnskabsfolk til at supplere rådets faglighed.

Sekretariatet består af 6-7 ansatte under ledelse af John Holten-Andersen, tidligere chef for DMU's Systemanalyseafdeling. Sekretariatet har til huse ved Nørreport Station i samme bygning som Naturklagenævnet, med hvem vi deler telefonbord, kantine mv.

bæredygtig udvikling på natur- og landskabsområdet indebære, at de mest basale naturlige processer så som stofkredsløb og biologisk spredning sikres i alle landskaber, at de naturligt hjemmehørende dyre- og plantearter fortsat sikres i levedygtige bestande i landet, og at mennesket sikres nem adgang til at opholde sig i og udnytte denne natur, med mindre dette klår strider imod de førstnævnte mål.

Det er den velkendte historie om beskyttelse og benyttelse. Men det er samtidig en erkendelse af, at hvis ikke der er plads til benyttelse, vil der i det lange løb heller ikke blive plads til beskyttelse - og vice versa.

Hvis naturen kun bliver for et eksklusivt mindretal af befolkningen skrumper det demokratiske grundlag for at bevare den ind.

Hvilket ikke er bæredygtigt, fordi naturen på så mange måder til syvende og sidst både er nødvendig og en ønskværdig ramme og del af vores liv.

Dette er smukt udtrykt i et lille slogan, jeg har fra Chicago Zoological Society:

Vi beskytter kun det vi elsker
Vi elsker kun det vi kender,
Vi kender kun det vi har mødt

Information er godt, men ikke nok. Demonstration er bedre, og inddragelse allerbedst. Fra den engelske biolog og naturgenopretter John Hanley har jeg hørt følgende:

Tell me - and I may forget
Show me - and I will remember
Involve me - and I will understand.

Ud fra et bæredygtigheds-perspektiv er adgang til naturen derfor naturforvaltningens 'andet ben'. Men da ingenting står stille: Samfundet ændres, landskabet ændres og vi og verden ændres, er det nødvendigt til stadighed at debattere, om den eksisterende balance mellem benyttelse og beskyttelse nu også er den rette, eller om der ikke mindst af hensyn til det langsigtede perspektiv, bør gribes justerende ind.

I forholdet mellem samfund og natur er ingen balance naturgiven, heller ikke den eksisterende balance mellem benyttelse og beskyttelse. Derfor kan debatten, set ud fra et videnskabeligt synspunkt tages op når som helst. Det er frem for noget et politisk anliggende.

Naturrådets hoved-pointe til denne politiske diskussion er, at hverken naturen eller mennesket i det lange løb er tjent med at blive holdt adskilt. Tværtimod må vi hele tiden tilstræbe, at kontakten ikke mindskes unødigt.

FEM FORHOLD DER SKUBBER TIL BALANCEN

Jeg vil i det følgende fremdrage fem forhold, der efter min mening i særlig grad giver grund til en fornyet debat om adgangen til det åbne land.

STIGENDE VELFÆRD

Det første af de fem forhold, der skubber til den hidtidige balance mellem benyttelse og beskyttelse, er den stigende velfærd. Naturen og adgangen til den betragtes i vores samfund som et gode, både som et mål i sig selv og som et middel til at udvikle livskvalitet, som der står i det friluftspolitiske handlingsprogram.

Som indikatorer på dette kan man her blot tænke på, hvad vi som turister er villige til at betale ekstra for at få et værelse med havudsigt. For slet ikke at tale om, hvad vi hjemme i Danmark vil ofre for at komme til at bo ved 'skov og strand'. Huspriserne viser, at der her er tale om et af de højest skattede goder i vores kultur.

I et velfærdssamfund, hvor både levestandard og demokrati regnes for goder, der skal gælde for alle, er det klart, at ønsket om adgang til og indflydelse på det åbne land med dets natur og landskabsværdier vil øge i styrke, i takt med - eller som en del af - at velfærden øges.

Selvom 83% af respondenterne, i en Gallupundersøgelse Naturrådet har ladet foretage, erklærede sig tilfredse med den eksisterende adgang til landbrugslandet, var der dog 65% (mod 25%), der ikke fandt at de som borgere havde tilstrækkelig indflydelse på landbrugets påvirkning af natur og miljø. - Velfærd drejer sig altså ikke kun om adgang, men også om indflydelse.

ØGET MOBILITET

Det andet af de fem forhold, som jeg vil trække frem, er den øgede mobilitet. Den voldsomme vækst, der ikke mindst i de seneste år er sket i privatbilismen, synes på trods af mange af de problemer den fører med sig, fortsat at skulle vokse.

Bevægelsesfrihed opfattes som et væsentligt gode, som ikke kun begrænser sig til den bilende men også den flyvende trafik. Også ønsket om øget bevægelsesfrihed, når den udfoldes ved egen kraft til fods eller med køretøj, er en del af denne udvikling. Befolkningen dyrker meget friluftsliv, og tendensen er stigende.

Det er så meget desto mere et problem, fordi ikke alle har adgang til bil eller fly. Forskelle i mobilitet truer med at blive en ny klassedelende faktor både herhjemme og endnu mere på globalt plan.

Det er et dilemma. Udover at begrænse den motoriserede mobilitet, må vi stræbe efter, at den der er, kommer alle til gode, samtidig med at det naturligvis sker på måder, så vi ikke ødelægger noget af det, som er målet for den øgede mobilitet. - Hvem gider at køre til den anden ende af landet, eller flyve til den anden side af kloden, hvis kedsommeligheden er den samme og forskellen lig nul?

DET LUKKEDE LAND

Det tredje forhold er den omstændighed, at det åbne land af flere årsager er blevet mere lukket. Det hænger sammen med den netop omtalte øgede privatbilisme. Den har fået de kollektive transportsystemer til at skrumpes. Den har lagt fysiske barrierer i landskabet i form af motor- og omkørselsveje, som ikke kan krydses. Og den har skabt psykiske barrierer for de bløde trafikanter, som hverken tør eller kan nyde spadsereturen i kanten af veje, hvor trafikken kun stiger både i omfang og hastighed. Et andet sæt af faktorer end de trafikmæssige, der også har været med til at lukke landet, er udviklingen indenfor landbruget. Herhjemme har offentligheden ret til

færdsel på alle uhegnede udyrkede arealer, for så vidt at den ikke kommer for tæt på beboelses- og driftsbygninger. Problemet er, at den slags arealer er aftaget i udbredelse.

For det første er mange arealer, som tidligere var udenfor omdrift i dag taget under plov. I forvejen er fremkommeligheden ikke for stor, fordi Danmark i sammenligning med udlandet har en exceptionel stor del af sit landareal i omdrift. For det andet er en del af de udyrkede arealer, der før var uhegnede, i dag under hegn, enten som hjortefarme eller som hegning om andre former for mere eller mindre hobbypræget dyrehold. Hvilket især ses i nærheden af de større byer, hvor behovet for uformel blød færdsel netop er særligt stort.

For det tredje er mængden af markveje gået meget tilbage i forbindelse med landbrugets fortsatte koncentration og specialisering. Ved den fortsatte strukturudvikling i landbruget vil stadig flere veje blive enkeltmandseje, og dermed udsat for at blive lukket eller nedlagt.

JORDEN PÅ FÆRRE HÆNDER

Et fjerde forhold at trække frem har ligeledes med landbrugets strukturudvikling at gøre, og det at jorden samles på stadig færre hænder. Lige efter anden verdenskrig var der endnu op imod 200.000 landbrugsbedrifter i Danmark. I dag er vi under 60.000, og antallet af heltidslandbrug er nede på de 25.000. Prognoserne taler om, at vi om 10 år er nede på måske 10.000 effektive heltidsbrug. Dette rejser et demokratisk problem. Man kan sige at den fortsatte strukturudvikling alene af denne grund resulterer i et akkumulerende demokratisk underskud, med hensyn til hvem det er, der bestemmer over og har adgang til det danske landbrugsland med dets naturindhold.

Det er naturligvis ikke en proces, der er sat igennem for at forhindre folk i at få adgang og indflydelse, men det er et resultat af den udvikling der er foregået.

Danmark er ved at blive et U-land, hvad angår skævheden i fordelin-

gen af de goder, som har med besiddelse af jord at gøre. Vi er allerede der, hvor 1 % af befolkningen ejer to tredjedele af landet, eller sagt på anden måde: Den mest jordbesiddende ene procent af befolkningen ejer dobbelt så meget jord, som de øvrige 99% af befolkningen til sammen.

NATUREN VOKSER PÅ LANDBRUGETS BEKOSTNING

Det femte forhold, der øger aktualiteten af en debat om adgang, hænger sammen med den politik, der allerede er vedtaget og delvis gør sig gældende, og som kan forudses vil blive realiseret i de kommende år.

Allerede siden firserne har det været regeringens politik at fordoble det danske skovareal. Vandmiljøhandlingsplan II indeholder planer om oprettelsen af 16.000 ha våde enge. Der opereres med udpegning af væsentlige grundvandsområder. Og naturgenopretningen, der allerede har betydet pleje og genetablering af betydelige arealer, må forventes at fortsætte også i det kommende årti.

Alt dette vil stort set foregå for offentlige midler. Dermed er der også gode argumenter for, at offentligheden ikke kun får lidt mindre forurenede luft og grundvand for pengene, men også får adgang til at kunne deltage i en mere flersidig

anvendelse af de landskaber, hvori alt dette skal foregå.

ARGUMENTER FOR OG IMOD

Skal man vurdere argumenterne for eller imod øget adgang, er det klart, at de må ses, dels i forhold til hvordan de eksisterende adgangsforskelde er, og hvad det er for adgangsforskelde, der er på tale, dels i forhold til hvad der i øvrigt foregår i de landskaber det drejer sig om.

Hvis vi tager det sidste først, er der ikke tvivl om, at den voldsomme påvirkning af den danske natur og de danske landskaber har været og stadig er den opdyrkning, der nu er foregået over mange tusinde år. Andre væsentlige faktorer er skovbrug og den urbanisering, der har taget fart i dette og foregående århundrede. Set i sammenligning hermed, synes de skader en øget adgang til landskab og natur kan medføre at være helt ubetydelige. Dermed være dog ikke sagt at adgangsforskelde er ligegyldig. Undersøgelser har eksempelvis vist, at det højest skattede gode ved skovbesøg er roen. Derfor er det klart mindre acceptabelt at lukke op for motortrafik end øget adgang til fods, når det er skov, der tales om.

Andre undersøgelser har vist, at jagten har en dybtgående effekt på vildtets adfærd. Ænder kan f.eks.

skifte fra dag- til natfouragering. Flugtstanden hos gæs kan mere end fordobles i jagttiden, og af gode grunde, for en tredjedel af dem flyver rundt med hagl i kroppen.

Også hårvildt lader sig skræmme, rævene måske fordi hver fjerde har hagl i kroppen. Løse hunde kan have tilsvarende effekt på de større dyrs adfærd. Eksempelvis vil grævlingen i reglen helt fortrække fra de skove, hvor løse hunde optræder regelmæssigt.

Alt sammen er det forhold, der bidrager til at mindske mulighederne for at andre end hunde og jægere kan opleve disse dyrearter.

På den anden side er der, som førnævnt flere forhold der taler til fordel for en øgning af adgangen. Svaret må da være, at det fortrinsvis bør være for de bløde friluftformer. Dvs. til fods uden motorer, bøsse og løse hunde.

Da selv sagesløse fodgængere kan forvolde skade gennem den forstyrrelse de forårsager, må en eventuel

øget adgang ledsages af information.

Hovedparten af danskere er så loydlige, at selv en lille opfordring til f.eks. at undgå besøg i den del af skoven, hvor duehøgen ruger, vil afholde flertallet fra at gå derhen. Og hvis det ikke er nok, kan man forsøge at kanalisere færdslen med skjulte midler. F.eks. kan en bunke kvas langs skovvejen afholde det store flertal af skovgæster fra at vade ind over skovbunden.

Endelig er der muligheden for at indføre mere fleksible forvaltningsmåder. Eksempelvis behøver opfordringen til at skåne duehøgens del af skoven for besøg jo ikke at gøres gældende længere end duehøgen faktisk er der.

Derudover bør man absolut ikke være blind for den del af formidlingen, der ligger i at komme med pågældende oplysning. Skovgæsten har udbytte af at få del i indsigtens såvel som i ansvaret.

Til vores forundring er Naturrådets

førnævnte egen lille Gallupundersøgelse over gennemsnitsdanske-rens forhold til naturen i agerlandet i bladet Jæger blevet taget til indtægt for, at folk er tilfredse med de herskende adgangsforhold, og at alt således er i skønneste orden. Det man nok burde have taget højde for i tolkningen, er den formentlig høje grad af ukendskab til gældende regulering blandt de adspurgte. På et andet efterfølgende spørgsmål, om hvor stor en del af landbrugsstøtten man mener, der gives til fremme af natur- og miljøforhold, svarer 44% med et „ved ikke“, og de resterende 56% gætter på at andelen i gennemsnit er knap 4 gange større, end den reelt har været. I øvrigt er den som tidligere nævnt.

Forskningscentret for Skov og Landskab gennemførte i 1994-95 en omfattende undersøgelse af friluftslivet, herunder af folks kendskab til gældende love og regler. På trods af, at der i årene forud havde været gennemført en ret omfattende oplysningskampagne om adgangsrettigheder, kendte kun godt halvdelen de korrekte svar på de 7 stillede spørgsmål.

Da også flere undersøgelser blandt landmænd viser et forbløffende ukendskab til love og regler (f.eks. Naturbeskyttelseslovens §3), er det begrænset, hvor megen vægt man kan tillægge de 83% tilfredse. Der-til kommer, at det i et bæredygtighedsperspektiv alligevel er de nuværende som de kommende adgangsforhold og de kommende generationers som de nuværende, der skal sikres.

Hvis man kan tillade at jeg er lidt polemisk, vil jeg udtrykke en forundring og ærgrelse over, at jægerne på denne måde lægger afstand til dem, der måtte ønske øget adgang. Har man ikke indset, at hvis offentligheden af hensyn til jagten skal holdes ude fra de private arealer, kan det skærpe de kritiske spørgsmål til, hvorfor jægerne så skal have adgang til de offentlige arealer.

Ligedan er samme artikels vision om, hvorledes færdslen skal reguleres, betænkelig. Jeg citerer: „Færdslen i naturen skal bare foregå organiseret og gennem en styret struktur.“ (citat slut). Tak for Kaffe! Så er vi andre organiserede

såvel som uorganiserede friluftsb brugere placeret.

Men jeg tror ikke at tiden i samme grad som tidligere er til forbudskilte, love og paragraffer, styret struktur og et virvar af uigennemskuelige regler. Moderne mennesker foretrækker frihed under ansvar. Derfor bør også de albødende foranstaltninger i forbindelse med beskyttelse af natur- og landskab så vidt muligt have en karakter, der harmonerer hermed.

En frygt, for at øget adgang på visse steder og i visse situationer skal medføre uoprettelige skader, bør derfor ikke imødekommes med landsdækkende generelle forbud. Udover med information og de førnævnte skjulte midler, bør problemet imødegås med fonde, der kan give erstatning ved alle dokumenterede skader.

I diskussioner om øget adgang udtrykkes ofte, og af let forståelige grunde, en bekymring fra ejerside, om den grundlovssikrede ejendomsret nu også vil blive respekteret. Grundloven er fra en tid, hvor vi var halvt så mange danskere som i dag. Den blev vedtaget i 1849, og det paragraffen om ejendomsrettens ukrænkelighed først og fremmest var tiltænkt, var at sikre den enkelte mod overgreb fra den enevældige konge.

En fastholdelse af dette historiske perspektiv i situationer, hvor den enkelte ejer kan påføre fællesskabet store skader som følge af mo-

derne dyrkningsmetoder, er ikke frugtbart. Ikke desto mindre er det en udbredt holdning, som man konfronteres med, i tilfælde hvor begrænsninger i landbrugets dyrkning af jorden kommer på tale. Begrænsninger, der vel at mærke udelukkende sigter på at imødegå omfattende ødelæggelser i omgivelserne.

Så det er ikke kun lodsejere, der har anledning til bekymring, om ret og rimelighed nu også respekteres.

NATURRÅDET OG ADGANGEN

Det turde være skinnet igennem det hidtil sagte, at Naturrådet generelt er positivt indstillet overfor en øget adgang til den danske natur og det danske landskab, men også at denne øgede adgang må hvile på en række forudsætninger: Der kan kun være tale om bløde dvs. umotoriserede færdselsformer, ligesom adfærd, der direkte eller indirekte jager faunaen, heller ikke bør komme på tale.

Endvidere er det helt afgørende, hvad det er for landskabs- og naturtyper der er på tale. F.eks. finder vi det ikke tilrådeligt over én kam at øge adgangen til de egentlige naturområder. Derimod kan man uden større betænkelighed fra et naturbeskyttelsesmæssigt synspunkt med føje diskutere øget adgang i de forstligt drevne skove og i landbrugslandet.

Især i landbrugslandskabet vil de skader, som en blød og i de første mange år formentlig særdeles beskeden øget færdsel kan afstedkomme, være ubetydelige, i forhold til hvad der ellers foregår. De arter der overhovedet kan anfægtes vil i langt de fleste tilfælde være helt ordinære arter, hvis bestande kan bære den ubetydelige ekstrabelastning som en forøget forstyrrelse af den nævnte art vil indebære. - f.eks. i sammenligning med hvad sprøjtegifterne, eutrofieringen og trafikken betyder for flora og fauna.

Skulle der imidlertid være et konkret sted, hvor f.eks. en sjælden vandfugl har bygget rede, eller en grævlingefamilie har slået bo, bør der ved en fleksibel forvaltning med passende skiltning ske en mere eller mindre strikt lukning for adgangen. I andre situationer kan det mest hensigtsmæssige være, at lade en øget adgang alene være gældende udenfor yngletiden. Et forslag, som måske kan forene ellers modstridende interesser, kunne være at tage ved lære af succesen med de jagt- og forstyrrelsesfri kerneområder, der er blevet etableret i mange af vores fuglebeskyttelses-områder.

Etablering af jagt og forstyrrelsesfri kerneområder i skove og moser vil kunne begribes og måske accepteres af alle parter. Udpegningen bør dog ikke hindre almindelig skovdrift, ligesom udpegningen ikke nødvendigvis skal ligge fast hele året eller for al fremtid. Her er der behov for eksperimenter og forskning. Her som på mange andre områder er nøgleordet variation. Hellere mere forstyrrelse i den ene ende af skoven og mindre i den anden end den samme over det hele.

Spørgsmål om øget adgang er i det hele taget egnet til forsøg. Lad mig minde om, at der inden man åbnede Strøget i København som gågade for vel 30 år siden, bølgede en voldsom debat, lige indtil at der var en som foreslog, at man jo kunne prøve i en begrænset periode. Det gjorde man, og debatten forstummede.

Det måske vigtigste instrument for at sikre en langsigtet øget adgang er planlægningen. Dels bør kommuner og amter holdes fast på de

forpligtigelser de har til at føre en detaljeret vej- og stiftortegnelse, som kan danne grundlag for den videre planlægning. Dels bør der ved planlægningen af alle kommende skovrejsnings- og naturgenopretningsprojekter mv. sikres hensigtsmæssige adgangsforhold.

Opfølgende forskning, der kan øge vores kendskab til reguleringens funktion og mulige effekter, er et middel til at fremme en hensigtsmæssig regulering. Det har vi generelt betjent os for lidt af i dansk natur- og miljøregulering.

Også mere grundlæggende forskning i naturens betydning for friluftslivet bør øges. Heller ikke dette har der været for meget af i Danmark hidindtil, hvor friluftslivet forskningsmæssigt har været et sørgeligt underprioriteret område. Direkte adspurgt, om de forventede følger af en øget adgang til det åbne land, har DMU svaret, at det kan der ikke besluttes noget om, før end der er foretaget flere undersøgelser. Man behøver ikke nødvendigvis at mistænke DMU for at være ude efter flere opgaver, for det er under alle omstændigheder åbenlyst, at vi kan bruge mere viden.

REFERENCER:

1. Regeringens Natur- og Miljøpolitiske Redegørelse 1995, og Regeringens Natur- og Miljøpolitiske Redegørelse 1999. Begge: Miljø- og Energiministeriet
2. Naturrådet: Dansk Naturpolitik i Bæredygtighedens Perspektiv. Naturrådet 2000. (under trykning).
3. Friluftsrådet 1997: Friluftsliv for alle - Friluftspolitisk handlingsprogram.
4. Kaae, B. m.fl. Større trafikantlæg som barrierer for rekreativ brug af landskabet. Forskningscenter for Skov & Landskab. Park- og Landskabsserien Nr.17. 1998
5. Baumann, Z.: Globalisering - De menneskelige konsekvenser. Gyldendal 1999
6. Kaae m.fl. op. cit.
7. Agger, P. og J.Brandt: Udviklingen i agerlandets småbiotoper i Østdanmark. Forskningsrapport nr. 48 fra Institut for Geografi, Samfundsanalyse og Datalogi. RUC.1986
8. Arealudviklingen i Danmark 1998-2223. FSL
9. Koch, N.E.: Skovenes friluftsfunktion i Danmark I.del Forstl. Forsøgsv.Danm. Kbh, 35 (1978)285-451.
10. Meltofte H.: Europas mest intensive kystfuglejagt. Fugle & Natur 1/00, 11-13.
11. Noer, m.fl. :Anskydning af vildt. Status for undersøgelser 1997-1998. Faglig rapport fra DMU, nr.233, 1998. og andre rapporter fra DMU om samme emne.
12. Gallup CAPIbus: Natur og landbrug. Interviewperiode 22. februar - 14. marts 1999. Projekt nr. 30226. Kunde: Naturrådet. Sammendrag bragt i Naturrådet (1999): Natur og Landbrug. Temarapport 1/1999 Naturrådet.
13. Raunkjær, .K.: Friluftsrådet kræver for meget. Lederen i Jæger 4/2000, s.3
14. Jensen, F.S.: Friluftsliv i det åbne land 1994/95. Forskningscenter for Skov og Landskab. Forskningsserien Nr.25, 1998.
15. Basse, E.M.: Bæredygtighed i retlig belysning. I Naturrådet: Dansk Naturpolitik i bæredygtighedens perspektiv. Naturrådet 2000 (under trykning)
16. Madsen, F.K.: Naturfredningssagens historie i Danmark. Odense Universitetsforlag, 1979

Men „imens græsset gror, dør Horsesmør.“ Vi ved allerede nok, til at kunne foretage os en del. Og der må advares mod, at det behov for forskning, som alle kan enes om, blot bliver brugt til at trække beslutninger i langdrag, så det hele ender i snak. Som på mange andre områder er det tilrådeligt at komme i gang med en forsøgsperiode, som følges og efterfølgende evalueres.

I det hele taget er Naturrådet noget betænkelig ved den måde, hvorpå forskere og flere grønne organisationer ud fra snævre egeninteresser med henvisning til naturvidenskabelige forhold påberåber sig uændrede eller endog indskrænket adgang for anderledes tænkende.

For hundrede år siden lå det der hed Naturvidenskabeligt Udvalg, der havde sin base blandt forskere på universitetet, i årelang strid, med dem der forberedte og senere etablerede Danmarks Naturfredningsforening i 1911 . Striden stod netop om balancen mellem adgang og beskyttelse. Jeg håber ikke at historien skal gentage sig. - Det er næppe bæredygtigt.

VANDRERUTE VED NUUK MARKERET MED VARDER

Grønland, som i vandremæssig forstand er mest kendt for sin ubegrænsede og umarkerede natur, har fået sin første markerede vandrerute.

Med udgangspunkt i temaet „I Nordboernes Fodspor“ passerer denne rute 6 nordboruiner på sin vej fra Kapisilik-elvens udløb til bunden af Amaralik-fjorden - i Nuuk-fjorden.

Der er opsat knap 140 varder med op til et par hundrede meters mellemrum langs ruten, der passer fint til en vandretur på 4 dage.

VANDRINGER SYD FOR JAKOBHAVN ISFJORD

Jette Weismann og Frank Nielsen har i mange år lavet længere vandreture i fjeldene omkring Christianshåb i Vestgrønland.

Deres oplevelser og erfaringer har de samlet gennem dagbogsnotater og har på baggrund heraf udgivet en lille bog, som kan erhverves gennem Qatannut-gruppen, Nairobi Alle 43, 27700 Kastrup, 32537563 (også Fax).

AT VILLE VÆRE FRI FRA DET SOCIALE

Af Steen Nepper Larsen, (trykt som kronik i Information 1. gang 26.1.1995)

- Et egetræ spørger dig ikke om noget, du ikke kan svare på.
- En viol griner ikke ad dig bag din ryg.
- Vi nyder friheden i den frie natur i fulde drag.

„Die freie Natur

- Wir sind so gerne in der freien Natur, weil diese keine Meinung über uns hat.“

Således skriver Friedrich Nietzsche i aforisme 508 i „Neuntes Hauptstück“ betitlet „Der Mensch mit sich allein“ i det mest omfattende af sine værker. „Menschliches Allzumenschliches. Ein Buch für freie Geister“ fra 1878.

Nietzsche var blandt meget andet aforismens mester. Det filosofiske fortættede giver den stil, skarp er dens tone. Den er drillende, samtidskritisk og overraskende. Den er kort, spids og polemisk.

Det er muligt at komme med en alenlang og systematisk udlægning af Nietzsches forfatterskab og de centrale filosofiske figurer i dennes tænkning. Men hér vil jeg blot lade mig inspirere af aforismen om Den frie Natur. Filosofi er bl.a. at gå i clinch med en markant klassiker-aftapning. Mens man skyller den ned med velbehag, kan man bruge den som afsæt til selv at filosofere videre. Med Nietzsches aforisme i ærmet kan der tænkes over vor tids hang til at tage forfriskende og rituelle styrtebade i naturen. I al ensomhed begiver vi os ud i den. Måske vil der vise sig nogle kultursociologiske og socialpsykologiske temaer i spekulationernes kølvand.

PÅ AFSTAND AF DE

ANDRE OG VÆK FRA SIG

SELV

Det moderne samfund er ikke tæt; men det er tæt vævet. Man kan blive så forfærdelig træt af meninger, af social kontrol, af forventninger, bilkøer, Bilkakøer, arbejde, børn og studier. At træde ud af tidens fængsel, af pengenes og ambitioneres spil. Det trækker.

Paradoksalt nok koster det mange penge og tager lang tid, hvis man vil helt væk (en slæderejse over Indlandsisen, på tømmerflåde eller surfboard over Atlanten). Drømmen er at komme væk fra sociale livsbindinger og tumult.

Det halve Danmark interesserer sig paradoksalt nok intenst for de vildeste rejserier. Offentlighedsbehovet ex. post ledsager den selvbevidste, færende svend M/K.

Vor sociale 2.natur er i momenter ubærlig - den 1. natur drager os. „Naturen vil intet, men når altid noget. Vi vil noget og når altid noget andet“, skriver Nietzsche i en efterladt betragtning (i det såkaldte „Nachlass“). Ud af formålenes rige, væk med intentionerne, ind med livsfylden. Det er herligt unyttigt at gå tur. Fødderne producerer hverken varer, strøm eller informative budskaber.

Det er ubærligt at skulle være den samme som altid. Tomheden er attråværdig, hvis selvet og samfundet skal transcenderes. Vi drages af det stof, vi selv er gjort af.

Vi flyder på vandet, nyder fraværet: Ingen øjne kræver noget af dig. Intet krav om at flirte med et bir-

ketræ. Ikke at blive pinlig berørt, føle sig dum, blive forladt eller vejet og bedømt.

Men der er altid en slange i paradiset. I naturen mindes vi om vor egen endelighed og lidenhed. Er vi alt for langt væk fra alfarvej, kan vi blive ramt af lige dele konkret frygt og ukonkret dødsangst, specielt hvis der er mørkt, vilde dyr, fare for lavineskred, et stormvejr i sigte - eller bidende koldt. Edderkoppen fortæller en flue. En rædselsvækkende scene forstyrrer idyllen. Det er svært at føle sig ét med dette rovmords agenter og handlinger. Tankeflugten og anfægtelsen punkterer forestillingerne om vor brudløse indfældethed i den store natur.

Uhm: at slukke for internettet. Lade skærm være skærm. Ikke aktivere fjernsynets fjernbetjener. Bevidst overhøre telefonerne. Lade mobiltelefonen hvile sig i bilen på parkeringspladsen. Træde ud af man'ets skygge, af den uegentlige væren blandt kommunikationsteknologierne. Holde fri fra verden og at holde den på afstand. „Jeg er ikke sluttet til; ingen ved, hvor jeg er“, kunne motto'et hedde for den

ferierende udi al naturen. Eller at stå af ræset for en stund.

AT BLIVE RENSET

Vi søger stilhed, ro, fred. Langsomheden drager. En svag susen i blodet. Kontrasten til larmen, til byen: vi må ud vi må væk. Det æstetisk-kontemplative naturbegreb er kommet for at blive. Vi søger „I naturens dybe stille ro“, væk fra de „trommehindeperforerende lyde“ (Th. Bjørnvig). Vi længes efter sjælefred, bortvasker civilisationen og lader uret holde fridag.

Et negativt spejlbillede af det uudholdelige og negative ved det moderne hverdagsliv viser sig. Intet er så positivt og klichéfyldt i vort hverdagsprog som ordene natur og grøn.

Det er godt at tænke, mens man går. Vandringsmand, oh grubler. Men så kommer der en højspændingsmast, en jogger, en hund med snorholder. Arvesølvet, det romantiske natursyn, går under blandt raslende coladåser og andet affald på trekking-ruten i Himalaya. Det kræver talent at gå vild i Danmarks natur. Motorvejens lyde, umærkeligt ledes man af de grimme - men praktiske kommunale skilte. En færge tuder af den drømmende, uopmærksomme rorgænger. Horisonten farves gul-grå af det alt for langtrækkende by-lys.

Værensfyldte er løsenet. Musvågen svæver. Hjortene og harerne springer kåde omkring. Vi er tilhængere

af at genfortrylle det af fortryllede. Også selv om det sker på lånt tid. Håbet er: at være uden at have. Vi vil væk fra vor fatale naturbeher-skelse. Ind i Moder Natur igen, helt ind. Dyadiske og symbiotiske længsler om sammensmeltning og tungt, varmt, mørkt skvulpende vand.

Intentionsløsheden jages, det er paradoksalt. Vi vil væk fra formålenes rige. Vi skal ikke bruge måneskyggerne eller lærkens sang til noget bestemt. Theodor W. Adorno skrev i „Ästhetische Theode“: „Ligesom i musikken lyser i naturen det smukke op, for straks at forsvinde ved forsøget på at gøre det nagelfast.“ (udg. posthumt i 1970). Vi erfarer, at sproget bringer os på afstand af „tingene“ i den frie natur, mens vi pladrer videre på bedste vis, så snart chancen byder sig til, når vi vender tilbage til samfundet, vennerne og familien.

Der er tale om en tidsbegrænset adfærd i naturen. Belønningen er både at være undervejs og at kunne vende beriget tilbage. Efter to timers rask spadseretur, en times løb eller seks timers cykling er energien og friskheden kommet igen. Eller vi ser på tangplanter og småfisk med dykkerbriller uden ambitioner om at komme til at ligne et stillestående pausebillede i ansigtet.

Byder bl.a. på løb, cykling, vandring, klatring, skiløb og sejling. Der udfoldes en frivillig naturtvang. Men også en fri accele-

rationsleg. Kroppens frie bevægelighed flourerer. Legen er for voksne, ofte helt uden tidtagning.

Vi ønsker at genfinde kroppen, højne sensibilitet og vække den slumrende sanselighed. Frisk luft er et „legal drug“. Salig K. E. Løgstrup skrev engang (i 1936): „Kun fordi jeg kan gå, ved jeg hvad en gade er for noget. Gaden erkendes i mit gående-engagement“. Erfaringsfænomenologisk set er en gade, en vej, en sti, et bjerg eller et hav slet ikke et objekt, adskilt fra os. Vi er heller ikke et ydre, suverænt givet subjekt, på afstand af verden. Snarere er vi vidende brugere af både den frie og den ufrie natur. Vi er involvere(n)de eksistenser.

Menneske, planter, dyr, vejret. Elementernes rasen. Jeg agter at ville genfinde mig selv i konfrontationen. Det er ikke nok at sidde bag den tonede rude og blot læse om verden derude. Sanserne er på vågeblus, „de lokale“ ænser mig ikke. Afstanden er utålelig, subjekt-objekt-forholdet er det evigt kontrollerende og dømmende blik ligeså. Men nuyggene i Lapland og den evige regn i de vestnorske fjelde generer kravene om komfort i den alt for frie natur. Landskabet kan simpelthen være for langt ude. Så byder „byskabet“ sig til. Storbyjungleens lokkende anonymitet: At tage bad i massen. Men så er der øjnene, blikkene. De kender mig ikke, men klassificerer mig gerne. Vi afkodes i en social semiotik. Dommen er lynsnar: sød, grim, for høj, mærkeligt tøj, usikker, selvglad... Vi er selv agenter for disse fortolkninger, og fanget af dem på samme tid. Rollerne skifter umærkeligt og hastigt. Vi synes at mestre spillet, men spilles selv af et spil, vi ikke ved, vi spiller.

Vi indrulleres i det trafikale inferno. Pludselig skal vi forholde os til tiggerne og junkierne. Der er ingen plads i bussen, der lugter af pis i porten. Så er det, vi hører den frie naturs kalden. Stemmen er mystisk nok stærkest, når det er varmt og solrigt eller når det er helt frostklart. „Byskabet“ må atter vige for det åbne „landskab“. Dialektikken har to mønstre, vævet af næsten samme tråd: ud-hjem-ud igen & hjem-ud-hjem igen.

STALDDØRSKATALOGET

Af Arne Vestergaard Petersen

Økologisk Landscenter udgiver hvert år et hæfte med en oversigt over økologiske gårdbutikker, stalddørssælgere, torvestande, abonnementsordninger m.m.

1999-kataloget omfatter 218 bedrifter med direkte salg til forbrugeren. Kataloget, der er geografisk opdelt, oplyser ud over navn, adresse og telefonnummer på avleren også varetyper, åbningsdage og tider. Endvidere oplyses om evt. torvesalg og abonnementsordninger.

Kataloget kan varmt anbefales, så hvorfor ikke lægge søndagsturen forbi et af disse økologiske brug, der som oftest er spændende at besøge for voksne og børn.

Stalddørskataloget kan bestilles på tlf.: 87 32 27 00 eller ses og hentes på Internettet: ecoweb.dk

NYE PUBLIKATIONER FRA DE FRIE FUGLE

OVERNATNING I DET

FRI

Teltpladser og naturlejrpladser 2000-2001.

Den nye udgave af teltplads-oversigten kan købes nu. Bogen kan rekvireres hos os.

Pris: 90 kr.

CYKLIST I EUROPA

Ny bog forfattet af Jens Erik Larsen og udgivet af Vejdirektoratet udkom i maj.

Det er en guide til 13 lande i Europa, nemlig Norge, Sverige, Storbritanien, Holland, Belgien, Tyskland, Schweiz, Østrig, Slovenien, Tjekkiet, Frankrig, Italien og Spanien. Bogen kan rekvireres hos os. Pris: 69 kr.

TURBESKRIVELSER

STORSTRØMS AMT

Medio maj udkom et nyt hæfte (28 s.) med turbeskrivelser i Storstrøms Amt. Hæftet sælges sammen med cykelrutekortet hos os. Pris 60 kr. inkl. kortet.

Godt friluftsudstyr til godt friluftsliv

find alt dit friluftsudstyr på ét sted

TATONKA telte, rygsække, liggeunderlag, tasker, tilbehør.

CARINTHIA soveposer. Dun og fiber.

EDELWEISS reb, slynger, seler.

STUBAI karabiner, isaksler, stegeisen, lavinesøger.

GRONELL vandrestøvler / LUND vandrestøvler

Tatonka
ALASKA 2

pris kr. 2399,-

Besøg butikken i
Hårby - eller få
tilsendt
kataloger

av expeditions udstyr - hårbyvej 44 - 8660 skanderborg -
tel.: 86511535 - fax 86524013 - e-mail: av-exp@post4.tele.dk

VICTOR SCHAUBERGER

af Trine Haslund

"Man kalder mig gal. Det kan være, man har ret. Det gør i så fald hverken fra eller til, om der løber endnu en dåre omkring på denne jord. Men hvis det i stedet skulle være mig, der har ret, og videnskaben, der har uret - så må gud Herren forbarme sig over menneskeheden" - Sagde Victor Schauburger, da han levede.

Victor Schauburger blev født d. 30. juni 1885, i Plöchensteinsee ved foden af Dreisesselberg. Han var barn nr. 5 ud af en børneflokk på 9. Faderen var det vi i dag kalder skovfoged og hvis man kigger tilbage på generationerne i hans familie var de alle noget inden for skovarbejdet. Victor var altså både i kraft af arv og miljø en virkelig "Skovens søn".

Der var heller aldrig tale om andet, end at han skulle følge sine forfædres spor. Han skrev selv engang: "Fra mine tidligste barneår var mit højeste ønske at blive forstmand, som min far, bedstefar, oldefar og dennes far havde været."

Allerede tidligt viste drengen stor interesse for alt i naturen. Han kunne strejfe omkring alene i dagvis i de - set med nutidens øjne - næsten urskovsagtige områder

omkring Plöchensteinsee, hvor han studerede dyre- og plantelivet eller fulgte de talrige bjergbækkes veje gennem vildmarken. Af sin far og ældre slægtninge lærte han også tidligt meget om skoven og vandets liv, som der ikke stod noget om i bøgerne. Om dem skriver han:

"De stolede kun på, hvad de så med deres øjne og på, hvad de følte med deres medfødte intuition. Fremfor alt kendte de til vandets iboende, helsebringende kraft og forstod ved ejendommeligt byggede vandingskanaler, der kun var i funktion om natten, at opnå påfaldende større høstudbytte på deres område end naboerne. Deres hovedinteresse var imidlertid at passe skoven og vildmarkens liv."

Hans mor var også en livsnær kvinde, og han fortæller at hun ofte sagde til ham: "Hvis du engang skulle få det rigtigt svært og du ikke kan finde nogen udvej, så gå tilbage til bækken og lyt til vandet. Så skal alt nok blive godt igen."

Victors far ville have, at sønnen skulle være akademisk uddannet skovtekniker, men det var ikke det der interesserede Victor allermest. Han gennemførte i stedet den statskontrollerede forsteksamen, på den praktiske skovskole. Victor begyndte sin karriere som

assistent hos en ældre forstmand. Efter første verdenskrig fik han lov til at overtage sit eget område, der ganske vist lå temmeligt afsides, men som havde mange andre fordele. Han fik nemlig ansættelse hos fyrst Adolf Schaumburg-Lippe der gav ham overopsynet med sine 21000 ha næsten uberørt naturskov i Bernerau i Steyerling.

Dermed begyndte Schauburgers egentlige læretid. I dette store naturområde, som praktisk taget var urørt af menneskehånd, netop fordi det lå så afsides, fik han mulighed for at studere, hvordan naturen fungerer, når den får lov til at være i fred.

Der fandtes i dette område en mangfoldighed af nu uddøde ædle træsorter, der var en rigdom af vildt af enhver art, og i de talrige vandløb vrinlede det med laks, foreller og anden fisk.

Hvad Schauburger kunne erkende i denne uberørte natur stod ofte i skarp kontrast til det, der lærtes i den akademiske forstvidenskab, eller også var det undgået opmærksomheden i den lærde verden. Derimod stemte det bedre med den traditionsbundne viden, som han havde haft fra sit hjem.

Fremfor alt blev vandet hans alt opslugende interesse. Han forsøgte at udforske dets love og adfærdsmønstre, og han studerede sammenhængen mellem vandets temperatur og dets måde at bevæge sig på. Han så, hvordan vandet, når det lige var sprunget ud af de kolde kilder oppe i bjergene, var nærmest sit såkaldte anomali-punkt ved 4 grader C (anomali-punktet: det punkt på temperaturkurven, hvor vandet har sin største tæthed / vægtylde) og dér tydeligvis også havde sin højeste kvalitet. I hvert tilfælde søgte laks og foreller i gydetiden op mod vandløb-enes kilder, og omkring kildeområderne fandt han også den rigeste og smukkeste vegetation. Allerede i sin første tid som overforster oplevede han noget, der siden kom til at bestemme hans syn på vandet for resten af livet.

Forellens og laksens optræden i bjergbækkene var genstand for hans intensive studium. De store bjergforeller kunne stå urørlige i meget lang tid i den strideste fos. De kunne gøre en eller anden stilfærdig bevægelse med finner eller hale, men virkede ellers som forankret i den brusende strøm. Hvis de på den anden side blev skræmte, flygtede de lynhurtigt mod strømmen i stedet for at lade sig føre med af vandet, hvad der kunne synes mere naturligt.

Schauberger kunne ikke finde nogen forklaring på forellernes opførsel i faglitteraturen. Men han vidste, at en bjergbæk var kolddest ved kilden for senere at blive varmere længere nede ad løbet. Kunne det have nogen sammenhæng med forellernes stræben efter at flygte mod strømmen?

Han havde gjort eksperimentet ikke én, men flere gange, for at undersøge det.

Han valgte som observationsplads en kraftig faldstrækning i en bæk, hvor en stor forel plejede at holde til. Så lod han sine skovarbejdere opvarme ca. 100 l vand og hælde det i bækken 500 m længere oppe på et givet signal. Bækken var stor og førte adskillige kubikmeter vand i sekundet. De stakkels hundrede liter opvarmet vand, som arbejderne hældte i, kunne ikke give nogen særlig opvarmning af bækken. Men ikke desto mindre viste det sig, at straks efter at det varme vand var blevet hældt i, blev forel-

len - der indtil da havde stået blikstille som sædvanlig - meget urolig. Den slog med halen, rørte finnerne kraftigt og viste alle tegn på, at den kun med stor anstrengelse søgte at blive stående på sin plads. Men det hjalp ikke; vandet fejdede den med sig ned ad strømmen og den forsvandt ud af sigte for først efter en rum tid at vende tilbage og genoptage sin gamle stilling. Dette overbeviste Schauburger om, at hans teori var rigtig: at der fandtes en sammenhæng mellem vandets temperatur og forellens opførsel.

Men Schauburger studerede også forellernes evne til åbenbart uden større anstrengelse at kunne passere op over høje vandfald. Også i dette fænomen så han et bevis for sin teori om, at forellerne udnyttede en hidtil ukendt energi i vandet. Han fortæller selv om en sådan iagttagelse:

„En månelys tidlig forårsnat var jeg på jagt efter fisketyve. Jeg holdt et hvil ved et vandfald og blev der vidne til noget, der foregik så hurtigt, at mine tanker knap kunne følge med.

I det klare måneskin kunne jeg se hver bevægelse, som de talrigt samlede fisk gjorde i vandet. Pludselig spredtes ansamlingen af fisk hurtigt. Årsagen viste sig at være en stor forel, der svømmede op mod faldet. Den begyndte at svømme rundt om den faldende vandstråle i vuggende og dansede slingrebevægelser. Så forsvandt

den ind under den metalglinsende vandstråle, men snart fik jeg øje på den igen. Forellen stod nu næsten lige op i vandet og dansede en vild cirkeldans inden i strålen, der blev smallere nedefter som en kogle. Pludselig sluttede dansen, og den svævede uden en bevægelse op over faldet i en parabelbane. Da den nåede banens højeste punkt, slog den over og havnede med et kraftigt plask i vandet over faldet. Med et par slag af halen var den derefter forsvundet.

Hensunket i tanker stoppede jeg min pibe og gik hjemover. Jeg så ofte senere det samme skuespil, når forellerne legede let svævende over høje vandfald, men først efter årtier blev jeg i stand til - på grund af andre iagttagelser, der fulgte i rad og række som perler i et halshånd - at besvare spørgsmålet om *hvordan* og *hvorfor* forellerne kunne gøre dette.”

I en anden forbindelse siger Schauburger, at et vandløb i naturlige omgivelser og naturlig bevægelse opbygger en speciel energi, der bl. a. flyder i modsat retning af strømmen. Denne energi anvender forellerne. I et vandfald med passende udformning kan man skelne denne energistrøm som en lys kanal inden i vandstrålen. Forellen opsøger denne energikanal og suges opad som i en skypumpe.

Men det er ikke kun forellerne, som han ser bevæge sig på en besynderlig måde i disse uberørte

vandløb. En klar nat sent på vinteren med strålende måneskin stod han oppe i bjergene ved en sø, der havde dannet sig i en brusende bjergbæk. Vandet i søen var nogle meter dybt, men krystalklart, så man tydeligt kunne se bunden. Der lå en del sten hvoraf nogle havde størrelse som et mands ho-

øjekast kan forekomme. En forklaring på fænomenet kan være følgende : om et legeme flyder eller ikke i væske afhænger af forholdet mellem legemets og væskens vægtylde. Hvis væsken har højere vægtylde end legemet, flyder legemet ovenpå. Det forekommer nu, som om en passende hvirvel-

De tvinger en til at tænke uden krop og handle uden hoved.

*Legen og arbejdet
virkeligheden og fantasien,
videnskaben og fantasieriet,
det indre og det ydre
gøres til hinandens modsætninger."*
(citat af Loris Malaguzzi)

ved. Da han stod der og betragtede dem, så han til sin forundring, at nogle af stenene bevægede sig, før hid og did, stødte sammen som om de var tiltrukket af hverandre, for bagefter atter at fare fra hinanden - det var, som om de var elektrisk ladede.

Han fortæller: „Jeg troede ikke mine egne øjne, da en sådan stor sten på størrelse med et hoved begyndte at bevæge sig op mod vandoverfladen, dansende som foreljerne ved vandfaldene. Stenen var udpræget ægformet. På et øjeblik var den oppe ved vandoverfladen, hvor der hurtigt dannede sig en krans af is omkring den, hvorefter den let vuggende svømmede omkring der i måneskinnet. Snart kom en anden og tredje sten op, og alle havde de den samme tilslæbne ægform som den første. Der lå andre sten tilbage nede på bunden, der forblev ubevægelige, men de havde alle kantede, ujævne former. Den gang havde jeg ikke nogen anelse om den ejendommelige form for bevægelse, der overvinder tyngdeloven.“

Denne historie behøver ikke være så fantastisk, som den ved første

bevægelse tilsyneladende kan øge vandets tæthed, dvs. dets vægtylde.

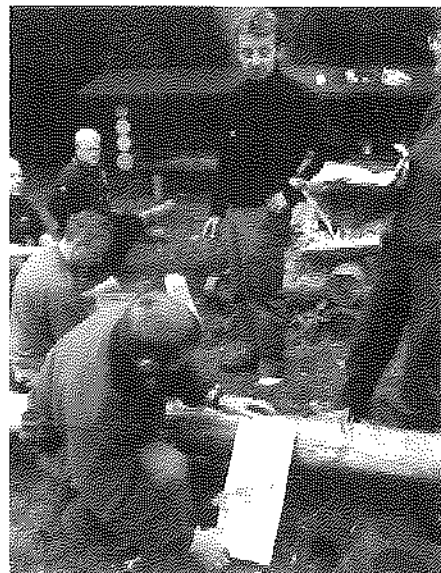
Enhver kan selv gøre følgende forsøg: tag et reagensglas 30 - 50 cm højt og med 5 - 8 cm indvendig diameter. Fyld det med vand og læg forsigtigt et æg ned, som så straks går til bunds. Sæt derefter vandet i en hvirvelbevægelse, f. eks. med en blyant. Ved en sådan passende bevægelse, som blot kan være ganske rolig, kommer ægget op til overfladen og bliver der, så længe hvirvelbevægelsen foregår. I tilfældet med den dansende sten havde vandet allerede en høj tæthed (det var en naturlig bæk i et naturligt miljø, og natten var kold). Endvidere dannedes der tydelige hvirvler i søen, for stenene "dansede" på bunden." (Citeret fra bogen "Det Levende Vand - redningen af vort livsmiljø" af Olof Alexanderson.)

Victor Schaubberger "skovens søn", var et barn der voksede op med evnen til at bevare de hundrede sprog som børn bliver født med. "Et barn har hundrede sprog, men berøves nioghalvfems. Skolen og kulturen skiller hovedet fra kroppen.

Det er netop de hundrede sprog som er vigtige i friluftslivet og alt hvad vi beskæftiger os med i livet. At bevare og kvalificere så mange udtryksmuligheder som muligt og også at kunne tage imod dem. At forstå hvad vandet siger når det slingrer sig frem i bækken.

Victor Schaubberger mener at en vandhane skal være proptrækkerformet da det allerede vil sætte vandet i den naturlige bevægelse lang tid inden det kommer ud af vandhansen. Dette vil også gøre at vandet bevarer dets egenskaber og dets fulde energi. Hans regulering af floder gjorde han så de havde en proptrækkerform, spiralform. Han skulle en gang forklare nogle forskere hvordan han regulerede floder. Men da de ikke forstod det han sagde og i stedet for ville have diagrammer og regnestykker, blev Victor irriteret og sagde: "Man regulerer floder som en vild orne kaster vandet". En ornens tissemand er nemlig spiralformet og ser ud som en proptrækker.

Jeg vil anbefale folk at læse bogen "Det Levende Vand - redning af vort livsmiljø". Den indeholder meget mere end hvad jeg har citeret.

DYREARTER I FREMGANG

Mange truede dyrearter bliver fulgt nøje. Antal, udbredelse og levevilkår bliver iagttaget og registreret år for år, og er en udmærket målestok for naturens almindelige tilstand.

F.eks. er det gammel viden, at bestemte arter af vårfluer er signal på meget rent vand, når de findes, og sådan kan mange andre dyrearter være tegn på tingenes tilstand - fra stork til frø.

Og netop en af de mere sjældne frøarter, løvfrøen, er på en af sine spredte lokaliteter, Stenderuphalvøen mellem Kolding og Haderslev i fremgang.

Vejle Amts optælling for 1999 viser en øgning af såvel individer, som i levesteder, idet arten bl.a. har bredt sig til flere vandhuller i Sønderjyllands Amt.

FJELD- FLORAEN

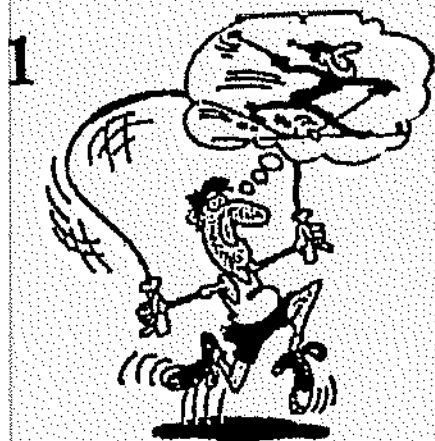
Mange natur- og friluftsfolk kommer før eller siden til fjelds, og glædes dér af en pragtfuld natur og en forunderligt blomsterflora. Biologforbundets blad, Kaskelot nr. 125/december 1999 helliger sig netop dette udvalg af naturen omkring os. Berni Løjtnant har lavet et fint hæfte, der grundigt og bredt fører os ind i *Skandinaviens Fjeldplanter*.

NYE TURFOLDERE

Et af landets længere stisystemer har fået sin egen pjece. Det er vandreruten Vejle-Bække og cykelruten „Bindeballestien“, begge i Vejle Ådal, som nu er nøje beskrevet i en ny folder, udgivet af Vejle Amt. Et initiativ, der bringer Vejle i kontakt med hærvejsruterne, og hjælper til med at få Danmark knyttet sammen i et landsdækkende stisystem.

HUSK FJELDREGLERNE:

**TAG IKKE PÅ LANGTUR
UDEN TRÆNING!**

MELD, HVOR DU GÅR!

**VIS RESPEKT FOR
VEJRET OG
VEJRMELDINGERNE.**